

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Lausunnonantajat näkevät tärkeänä sen, että keskeiseksi tavoitteeksi strategiassa tulee nostaa reiluiden lisäksi koko toimialan kilpailukykyyn ja lisäarvon kasvattaminen sekä mahdollistavan sääntelyn merkitys osana sitä.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Ruokasektorin kokonaistuotannon arvon kasvattaminen on tärkein tavoite ja sen tulee olla toiminnan keskiössä. Ilman kilpailukykyyn nostamista ja arvonlisän kasvattamista, strateginen tavoite arvonlisän jakamisesta tasaisemmin ruokaketjussa jää vain kauniiksi kirjaukseksi. Kilpailukykyinen ja ennustettava toimintaympäristö on tärkeä osa tavoitetta ja siihen tuleekin kiinnittää huomiota. Lausunnonantajat painottavat sitä, että alaan kohdistuvan regulaation tulee olla mahdollistavaa ja olla osaltaan vahvistamassa kilpailukykyä.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat yhtyvät kunnianhimoiseen tavoitteeseen suomalaisen ruokaviennin ja kansainvälisen kilpailukykyyn kasvattamiseksi. Teemassa tulee kuitenkin huomioida myös liiketoimintaympäristöön kohdistuvan lainsäädännön mahdollistava vaikutus, jotta tavoitteeseen olisi mahdollista päästä. Kotieläinperäisten tuotteiden viennissä on tärkeää, että julkinen sektori huolehtii Suomen hyvän eläintautitilanteen jatkumisesta ennaltaehkäisevästi toimien, sekä varmistaa alan yrityksille mahdollisimman laajat vientimahdollisuudet neuvottelemalla uusia ja ylläpitämällä jo olemassa olevia vientilupia.

Tavoiteltaessa ruokaviennin merkittävää kasvattamista, tulee kuitenkin muistaa, että Suomen elintarviketeollisuudelle kotimarkkina on edelleen selvästi tärkein. Tällä hetkellä

elintarvikekulutuksen vaihtotase pienenee, mikä on huolestuttavaa ja se heijastaa kilpailukykyimme ongelmia. Lausunnonantajat korostavat kotimarkkinan ja elintarvikkeiden vaihtotaseen parantamisen merkitystä, joka edellyttää sekä kotimaisen kilpailukykyyn vahvistamista että viennin kasvattamista.

Brändien rakentamisen osalta lausunnonantajat painottavat elintarviketeollisuudessa toimivien yritysten roolia brändimielikuvan luomisessa. Yrityksillä tulee olla oikeus päättää omista brändilinjaistaan ja siitä, millaisia arvoja ja ominaisuuksia ne viestittävät.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Ruoka-alan houkuttelevuuden kehittämiseksi ja uusien osaajien saamiseksi alalle, tulee kohdistaa huomiota toimialan sääntely- ja toimintaympäristön ennakoitavuuteen. Toimialalla tulee olla selkeä näkemys siitä, mihin ala on menossa ja miten sitä säännellään. Myös kouluttautumisen teema on tärkeä, ja lausunnonantajat korostavat riittävän kattavan alueellisen koulutusverkon turvaamista maatalous- ja elintarviketuotannon toisen asteen koulutuksen osalta koko maassa.

Lisäksi houkuttelevuudessa korostuu lausunnonantajien keskeinen huoli siitä, että ruoka-alan kilpailukykyä ja kannattavuutta tulee parantaa. Ilman tätä alalle on mahdotonta houkutellessa uusia yrittäjiä.

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat edistävät eläinten hyvinvointia strategisena tavoitteenaan ja läpileikkaavana arvona kaikessa arvoketjun kehittämiseen liittyvässä toiminnassa. Suomessa tuotantoeläimiin kohdistuvat vaatimukset ovat jo nyt verrattain korkealla tasolla ja lausunnonantajat kantavatkin huolta siitä, että kansainvälistä vaatimustasoa tiukemmat ja tuotantokustannuksia lisäävät säädökset voivat johtaa meillä tuotettujen tuotantoeläinten korvautumiseen matalamman tuotantokustannuksen sekä alhaisemman hyvinvointitason tuotantoeläimillä. Siksi onkin tärkeää, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU-tasolla eläintenhyvinvointiin, jotta eläinten hyvinvointisääntely olisi jäsenvaltioissa yhdenmukaista. Kuten todettua, kotimaisen lihan- ja ruuantuotannon asemaa tulee vahvistaa ja kilpailukykyä parantaa, jotta strategian keskeiset tavoitteet voidaan saavuttaa.

Ala korostaa, että eläinten hyvinvointikorvaukset ovat osana maatalouspolitiikkaa olleet viljelijöitä kannustava ja nopeasti eläinten hyvinvointia edistävä menetelmä. Esimerkiksi vapaaporsitus on sianlihan tuotannossa lisääntynyt merkittävästi tämän ansiosta. Tulevalla ohjelmakaudella Maa- ja metsätalousministeriön tulee valmistella kunnianhimoisia uusia toimenpiteitä hyvinvointiin, yhdessä alan toimijoiden kanssa.

Lausunnonantajat yhtyvät näkemykseen siitä, että eläintauteja torjutaan tehokkaasti ja salmonella- ja antibioottivapaudesta pidetään kiinni. Tässä teemassa menestyminen edellyttää kuitenkin valtiolta merkittävää taloudellista osallistumista sekä konkreettisia lisätoimia esimerkiksi rajavalvonnan ja rajaviestinnän kehittämiseksi sekä villisikatihentymien harventamiseksi.

Lausunnonantajat myös toivovat tähän strategiseen tavoitteeseen lisättäväksi maininnan siitä, että tuotantoeläinten tutkimukseen kohdistettua tutkimus- ja kehitysrahoitusta on turvattava ja kehitettävä pitkäjänteisesti.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat näkevät datatalouden mahdollistavan lisäarvon tuottamisen ruokajärjestelmässä. Jo nyt alalla tuotetaan paljon yksityiskohtaista tietoa ja sitä myös hyödynnetään toiminnassa. Tiedon keräämisestä hyötyvät sekä maatalousyrittäjät, että jalostava teollisuus. Lausunnonantajat kuitenkin näkevät, että viranomaistiedon saatavuutta yksityisen sektorin toimijoille tulee parantaa, jotta tieto tukee kehittämistä ja innovointia.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

-

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat korostavat kotieläintuotannon merkitystä huoltovarmuuden turvaajana. Siksi onkin äärimmäisen tärkeää, että ruokajärjestelmän omavaraisuutta kasvatetaan ja maatilojen ja yritysten kriisinkestävyys paranee. Huoltovarmuusrahaston roolia tulisi vahvistaa kotimaisen elintarviketuotannon ja riskienhallinnan tukena. Lisäksi lausunnonantajat korostavat julkisten hankintojen roolia osana ruokajärjestelmän riskienhallintaa ja huoltovarmuuden vahvistamista. Kotimaisuusasteen nostaminen julkisissa elintarvikehankinnoissa olisi keskeinen keino tukea kotimaista tuotantoa ja arvonlisän kasvua.

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Ruuantuotannon jatkuvuuden turvaaminen on hyvin tärkeä teema. Lausunnonantajat kuitenkin toteavat, että tätä strategista tavoitetta tulee konkretisoida. Tarvitaan selkeitä toimenpiteitä siitä, miten ruuantuotannon jatkuvuus turvataan. Nyt tavoitetta on kuvattu hyvin yleisellä tasolla.

Toimialan kulutusennusteet huomioiden sian-, naudan ja siipikarjanlihaan sekä maidontuotantoon kohdistuu jo tällä hetkellä merkittävät korvausinvestointitarpeita, eikä tilanne tule helpottumaan tulevaisuudessa ilman tehokkaita toimia. Jo nyt pieniä tiloja on lopetettu kasvavalla vauhdilla, eikä nuoria jatkavia yrittäjiä ilmaannu riittävästi. Tulevan maatalouspolitiikan tulee ottaa maatalouden investointivelan korjaaminen keskeiseksi tavoitteekseen osana ruuantuotannon jatkuvuuden turvaamista.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat pitävät tavoitetta kannatettava. Ulkomaalaisten tuotantopanosten vähentäminen ja koko ruokajärjestelmän omavaraisuusasteen kasvattaminen on keskeinen osa huoltovarmuutta.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

-

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat kiinnittävät huomion siihen, että strategiassa todetaan maatalous- ja maankäyttösektorin hiilidioksidipäästöjen vähentyvän vuoteen 2040 mennessä sovittujen hiilidioksidineutraaliustavoitteiden mukaisesti. Maankäyttösektorin päästöihin ja niiden laskentaan on kohdistunut valtavaa epävarmuutta viime vuosina. Lausunnonantajat painottavat, ettei sitoutuminen 2040-ilmastotavoitteisiin saa vaarantaa Suomessa alkutuotantoa ja sen kilpailukykyä. Lisäksi tavoitteessa olisi toivottavaa nostaa esille ilmaston lämpenemisen myötä Suomelle avautuvat mahdollisuudet kasvattaa kotimaisen ruuantuotannon määriä ja siten pienentää omaa globaalia päästövaikutustaan.

Lisäksi lausunnonantajat korostavat sitä, että julkisten resurssien tulee olla riittävällä tasolla ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Maataloustukipolitiikassa tarvitaankin uudistamista. Esimerkiksi aktiiviviljelyä tulee tukea ja luoda kannustimia heikkotuottoisten peltojen vapaaehtoisesta siirtymisestä pois ruuantuotannosta. Myös sato- ja tuotostasojen nostamista tulee tavoitella. Tällä olisi positiivisia vaikutuksia sekä ilmastoon että kilpailukykyyn.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat pitävät tärkeänä sitä, että perinnebiotooppien lisäämiseksi tavoitteena tulee olla nautapopulaation säilyttäminen Suomessa nykytasolla. Tämä turvaa maatalouden luontoekosysteemejä etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Lausunnonantajat pitävät tärkeänä, että työtä ravinnepäästöjen vähentämiseksi jatketaan, vaarantamatta ruuantuotannon kilpailukykyä. Lannan käsittelyä tehostavia toimia sekä kohdennettuja ympäristötoimia on edelleen kehitettävä maatalouspolitiikassa. Tahtotila peltojen vesitalouden kehittämiseen perustuu tavoitteelliseen peltoviljelyyn, jota voidaan edistää ohjaamalla maatalouspolitiikkaa tukemaan aktiivista ruuantuotantoa.

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

-

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

Kotimaisten elintarvikkeiden käytön lisääntymiseen voidaan vaikuttaa julkisten hankintojen kotimaisuusastetta nostamalla. Lisäksi pakollisten alkuperämerkintöjen kattavuutta tulee entisestään laajentaa lihaa sisältävissä tuotteissa. Myös ravitsemussuosituksissa tulisi ottaa paremmin huomioon ihmisten paikalliset ja alueelliset makumieltymykset. Tämä ohjaisi kuluttajia valitsemaan kotimaista ruokaa.

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoj

Suomalaisella kouluruokailulla on pitkät perinteet ja maksuton koulussa tarjottu lounas on edelleen monelle lapselle ja nuorelle päivän ainoa lämmin ateria. Kouluruuan suosio on kuitenkin laskenut viime vuosina ja Ruokastrategian yhtenä tavoitteena tulee olla koululaisten makumieltymysten kuunteleminen, jotta kouluruuan suosio saadaan palautettua. Kouluruokailun tärkeimmäksi mittariksi ja tavoitteeksi tulee nostaa terveellisen ruuan maistuvuus lapsille ja heidän mahdollisimman laaja osallistuminen. Maistuva ruoka vähentää tehokkaasti myös ruokahävikkiä.

Lausunnonantajat painottavat, että alan toimijat tekevät jatkuvaa työtä tuotteiden terveellisyyden kehittämiseksi. Esimerkiksi suolan käyttö toimialan tuotteissa on laskenut merkittävästi. Julkisen sektorin ja alan yritysten tulee yhdessä panostaa tuotteiden terveellisyyteen vapaaehtoisin menetelmin.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

Tämä kohta vaatii terävöittämistä konkreettisten toimien osalta. Tällä hetkellä suomalainen ravintola-ala on kriisissä ja jatkuvasti saamme tietoomme uusia konkurseja alalta. Tarvitsemme

laajoja toimia yli hallinnonalojen, jotta suomalaiset saadaan palaamaan ravintoloihin. Julkisen sektorin tulee arvioida erilaisia verotuksellisia keinoja, jotta ihmisillä on varaa käydä useammin ravintoloissa syömässä.

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

-

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Lausunnonantajat Atria Suomi Oy, HKFoods Finland OY ja Snellmanin Lihanjalostus Oy kiinnittävät Kansallisen ruokastrategian 2040 luonnoksessa huomionsa myös siihen, että strategiasta puuttuu useita keskeisiä teemoja, joita lausunnon antajat pitävät erittäin tärkeänä strategiaan lisättäväksi sen jatkovalmistelun yhteydessä.

Teemoja ovat muun muassa:

- Satotasojen nostaminen Suomessa (kuten on kotieläintalouden tuottavuutta nostettu)
- Peltujen keskipinta-alan nostaminen vahvistamalla Maanmittauslaitoksen resursseja
- Hallinnon tulee pyrkiä kustannustehokkuuteen ja hakea aktiivisesti joustavia tapoja toteuttaa kilpailukykymyönteisesti toimialaa koskevaa sääntelyä
- Teknologisten pilottien lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomessa voisi olla omia alueellisia erityissääntöjä, jotta turvataan maatalouden edellytykset koko Suomessa
- Julkisten varojen käyttöä on tehostettava ja sen tulee koskea myös maataloustukia ja niiden kunnianhimoa. Maatalouspolitiikka tarvitsee rakenteellisen uudistamisen ja tukia tulee kohdentaa aktiiviseen ruoantuotantoon.

Lisäksi toimijat haluavat todeta visiosta seuraavaa:

Lausunnonantajat yhtyvät visioon siitä, että Suomi on vuoteen 2040 mennessä kestävä ruoantuotannon ja ruokateknologioiden edelläkävijä.

Visio sisältää monia kannatettavia teemoja mitä tulee esimerkiksi uuden teknologian hyödyntämiseen, innovaatioihin, osaamisen vahvistamiseen sekä julkishallinnon riskinjakamiseen osana kestävää ja huoltovarmaa ruoantuotantojärjestelmää.

Tavoitteisiin tulee kuitenkin sisällyttää selkeä tahtotila arvonalisän kasvattamisesta koko elintarvikeketjussa. Suomessa tulee tavoitella kunnianhimoisesti viljelijöille parempaa tulotaso, arvoketjulle kasvua ja kannattavuutta sekä houkutella toimialalle lisää uusia yrittäjiä ja investointeja.

Koko ruuantuotannon toimintaympäristön tulee kehittyä kilpailukykyisemmäksi ja sen tulisi näkyä terävämmin keskeisenä osana visiota. Toiminnan tulee olla kannattavaa – se mahdollistaa tuotannon jatkuvuuden ja omalta osaltaan koko Ruokastrategian tavoitteisiin pääsyn.

Lahti Risto
Atria Suomi Oy